

Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 10 (2007)

Barnets rättigheter inom rättskipning för unga lagöverträdare

Översättning december 2012

Reviderad mars 2014

Originalspråk: Engelska

FN:S KOMMITTÉ FÖR BARNETS RÄTTIGHETER

CRC/C/GC/10

Fyrtiofjärde sessionen

25 april 2007

Barnombudsmannen

Box 22106

104 22 Stockholm

Telefon: 08-692 29 50

info@barnombudsmannen.se

www.barnombudsmannen.se

INNEHÅLL

I. INLEDNING	5
II. SYFTET MED DENNA ALLMÄNNA KOMMENTAR	5
III. RÄTTSKIPNING FÖR UNGA LAGÖVERTRÄDARE: VÄGLEDANDE PRINCIPER FÖR EN ÖVERGRIPANDE STRATEGI	6
IV. RÄTTSKIPNING FÖR UNGA LAGÖVERTRÄDARE: CENTRALA DELAR I EN ÖVERGRIPANDE STRATEGI.....	8
A. Förebyggande av ungdomsbrottslighet	9
B. Ingripanden/Alternativ hantering (se även avsnitt E)	10
C. Ålder när det gäller barn som begår brott	12
D. Garantierna för en rättvis rättegång	14
E. Åtgärder (se även avsnitt IV B)	20
F. Frihetsberövande, inklusive frihetsberövande före rättegång och fängslade efter rättegång.....	22
V. HUR RÄTTSKIPNINGEN FÖR UNGA LAGÖVERTRÄDARE ORGANISERAS	25
VI. MEDVETANDEHÖJANDE OCH UTBILDNING	26
VII. INSAMLING AV UPPGIFTER SAMT UTVÄRDERING OCH FORSKNING	26

I. INLEDNING

1. Konventionsstaterna ägnar i sina rapporter till FN:s kommitté för barnets rättigheter (kommittén) ofta ganska ingående uppmärksamhet åt rättigheterna för barn som misstänks eller åtalas för eller befinns skyldiga till brott, även benämnda ”barn som begår brott.” I enlighet med kommitténs riktlinjer om periodisk rapportering ligger huvudfokus för den information som konventionsstaterna tillhandahåller på deras genomförande av artikel 37 och 40 i Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (konventionen). Kommittén uppskattar de många insatser som har gjorts för att införa en rättskipning för unga lagöverträdare som följer konventionen. Det står dock klart att många konventionsstater fortfarande har en lång väg kvar för att uppfylla konventionen fullständigt, till exempel när det gäller processuella rättigheter, att utarbeta och genomföra åtgärder för att hantera barn som begår brott utan att tillgripa domstolsprövning, och att bara använda frihetsberövande som en sista utväg.
2. Kommittén också oroad över bristen på information om de åtgärder som konventionsstaterna har vidtagit för att förebygga att barn begår brott. Detta kan vara en följd av att det saknas en allmän strategi för området rättskipning för unga lagöverträdare, vilket också kan förklara varför många konventionsstater endast lämnar mycket begränsad statistik om hur man behandlar barn som begår brott.
3. Erfarenheterna från granskningen av hur konventionsstaterna presterar på området rättskipning för unga lagöverträdare är anledningen till denna allmänna kommentar, med vilken kommittén vill ge konventionsstaterna mer ingående vägledning och rekommendationer för deras insatser i att åstadkomma en rättskipning för unga lagöverträdare som följer konventionen. Denna rättskipning, där det bland annat bör ingå att använda alternativa åtgärder så som reparativ rättvisa, kommer att ge konventionsstaterna möjligheter att bemöta unga lagöverträdare på ett sätt som inte bara tillgodoser barnets bästa, utan också hela samhällets bästa på kortare och längre sikt.

II. SYFTET MED DENNA ALLMÄNNA KOMMENTAR

4. Kommittén vill inledningsvis understryka att konventionen kräver att konventionsstaterna utarbetar och genomför en övergripande rättskipningsstrategi för unga lagöverträdare. Detta övergripande synsätt bör inte begränsas till att staterna genomför de särskilda bestämmelser som ryms i artikel 37 och 40 i konventionen, utan bör även beakta grundprinciperna som fastställs i artikel 2, 3, 6 och 12 och i övriga tillämpliga artiklar i konventionen, som artikel 4 och 39. Därför är syftet med denna allmänna kommentar att
 - uppmana konventionsstaterna att ta fram och genomföra en allmän rättskipningsstrategi som syftar till att förebygga och bemöta ungdomsbrottslighet och som har sin utgångspunkt i och följer konventionen, och att söka råd och stöd i detta från den koordinerade panelen för rättskipning för unga lagöverträdare (Interagency Panel on Juvenile Justice), som inrättades genom Ekonomiska och sociala rådets (Ecosoc) resolution 1997/30, med företrädare för kontoret för Förenta Nationernas högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR), Förenta Nationernas barnfond (Unicef), Förenta Nationernas drog- och brottsbekämpningsbyrå (UNODC) samt ickestatliga organisationer
 - ge konventionsstaterna vägledning och rekommendationer angående vad denna allmänna rättskipningsstrategi för unga lagöverträdare ska innehålla, med särskilt avseende på att förebygga ungdomsbrottslighet, införa alternativa åtgärder för att reagera på ungdomsbrottslighet utan att tillgripa

domstolsprövning, samt angående hur övriga bestämmelser i artikel 37 och 40 i konventionen ska tolkas och genomföras

– främja införlivandet av andra internationella normer i en nationell och allmän rättskipningsstrategi för unga lagöverträdare, i synnerhet Förenta Nationernas minimistandardregler för rättskipning rörande ungdomsbrottslighet (Pekingreglerna), Förenta Nationernas regler för skydd av frihetsberövade ungdomar (Havannareglerna) och Förenta Nationernas riktlinjer för förhindrande av ungdomsbrottslighet (Riyadhriktlinjerna).

III. RÄTTSKIPNING FÖR UNGA LAGÖVERTRÄDARE: VÄGLEDANDE PRINCIPER FÖR EN ÖVERGRIPANDE STRATEGI

5. Innan kraven i konventionen behandlas mer i detalj vill kommittén nämna de vägledande principerna för en övergripande strategi för rättskipning för unga lagöverträdare. Konventionsstaterna måste inom rättskipningen för unga lagöverträdare systematiskt tillämpa såväl grundprinciperna i artikel 2, 3, 6 och 12 i konventionen som de principiella grunder för rättskipning för unga lagöverträdare som fastställs i artikel 37 och 40.

Icke-diskriminering (artikel 2)

6. Konventionsstaterna måste vidta alla åtgärder som är nödvändiga för att alla barn som begår brott behandlas lika. Särskilt uppmärksamhet måste fästas vid de facto-diskriminering och ojämlikheter, som kan vara en följd av att en konsekvent strategi saknas och drabba utsatta barngrupper, som gatubarn, barn som tillhör en minoritet grundad på ras, etnicitet, religion eller språk, barn som tillhör ursprungsbefolkningar, flickor, barn med funktionsnedsättning och barn som begår brott upprepade gånger (återfallsförbrytare). Det är viktigt att utbilda alla yrkesutövare inom rättskipning för unga lagöverträdare i detta (se punkt 97), liksom att inrätta regler, bestämmelser eller procedurer som ökar likabehandlingen av unga lagöverträdare och erbjuder upprättelse, rättsmedel och kompensation.

7. Många barn som begått brott drabbas också av diskriminering, till exempel när de försöker få tillträde till utbildning eller på arbetsmarknaden. Det är nödvändigt att vidta åtgärder för att förebygga sådan diskriminering, bland annat genom att ge ungdomar som tidigare har begått brott lämpligt stöd och hjälp i deras försök att återanpassa sig till samhället, och genom offentliga kampanjer som betonar deras rätt att spela en konstruktiv roll i samhället (artikel 40.1).

8. Det är ganska vanligt att strafflagar innehåller bestämmelser som kriminaliserar barns beteendemässiga problem, till exempel lösdriveri, skolk, rymningar och andra handlingar som ofta är följder av psykiska eller socioekonomiska problem. Det är särskilt oroande att flickor och gatubarn ofta faller offer för denna kriminalisering. Dessa handlingar anses inte vara brottsliga om de begås av vuxna (på engelska kallas de "status offences", det vill säga "statusbrott"). Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna avskaffar sådana bestämmelser, så att barn och vuxna behandlas lika inför lagen. Kommittén hänvisar även till artikel 56 i Riyadhriktlinjerna: "För att förhindra ytterligare stigmatisering, trakasserier och kriminalisering av unga personer bör lagstiftning antas som säkerställer att varje slags beteende som inte anses vara ett brott eller inte bestraffas om en vuxen begår det, inte ska anses vara ett brott och inte ska bestraffas om en ung person begår det."

9. Dessutom bör lösdriveri, att driva omkring på gatorna eller rymningar hanteras genom att det införs skyddsåtgärder för barn, där det ingår effektivt stöd till föräldrar eller andra omvårdare och åtgärder som angriper grundorsakerna till detta beteende.

Barnets bästa (artikel 3)

10. I alla beslut som fattas inom rättskipningen för unga lagöverträdare ska barnets bästa komma i främsta rummet. Barn skiljer sig åt från vuxna i sin fysiska och psykiska utveckling och i sina känslomässiga och utbildningsrelaterade behov. Sådana skillnader utgör grundvalen för unga lagöverträdarens lägre straffrättsliga ansvar. Dessa och andra skillnader är skälet till att det behövs ett separat rättskipningssystem för unga lagöverträdare, och gör att barn måste behandlas annorlunda än vuxna. Att sätta barnets bästa i främsta rummet betyder till exempel att rättskipningens traditionella syften, som att undertrycka/bestraffa, måste ersättas med rehabilitering och reparativ rättvisa när det gäller unga lagöverträdare. Detta kan göras samtidigt som den allmänna säkerheten värnas på ett verkningfullt sätt.

Rätten till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6)

11. Ett liv i brottslighet påverkar naturligtvis barnets utveckling negativt. Därför bör denna inneboende rättighet för varje barn vara vägledande och inspirerande för konventionsstaterna för att nationella strategier och program för att förebygga ungdomsbrottslighet ska ha verklig effekt. Denna grundläggande rättighet bör också leda till en policy som går ut på att bemöta ungdomsbrottslighet på sätt som stöder barnets utveckling. Dödsstraff och livstids fängelse utan möjlighet till villkorlig frigivning är uttryckligen förbjudna enligt artikel 37a i konventionen (se punkt 75–77 i denna allmänna kommentar). Frihetsberövande har mycket negativa konsekvenser för barnets harmoniska utveckling och är ett allvarligt hinder för barnets återanpassning i samhället. Med hänsyn till detta fastslår artikel 37b uttryckligen att frihetsberövande, inklusive gripande, anhållande, häktning och fängslande, bara får användas som en sista utväg och för kortast möjliga tid, så att barnets rätt till utveckling säkerställs och respekteras fullständigt. (se punkt 78–88).¹

Rätten att bli hörd (artikel 12)

12. Barnets rätt att uttrycka sina åsikter fritt i alla frågor som rör barnet ska respekteras till fullo och tillämpas på samtliga nivåer i rättskipningen för unga lagöverträdare (se punkt 43–45). Kommittén noterar att de åsikter som framförs av barn som är inblandade i rättskipningssystemet för unga lagöverträdare i allt högre grad håller på att bli en verklig kraft för förbättringar och reformer, och för uppfyllandet av deras rättigheter.

Värdighet (artikel 40.1)

13. Konventionen tillhandahåller en uppsättning grundläggande principer för hur unga lagöverträdare ska behandlas:

– *Behandling som främjar barnets känsla av värdighet och av att ha ett värde.* Denna princip återspeglar den grundläggande mänskliga rättighet som fastställs i artikel 1 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, som fastslår att alla människor är födda fria och lika i värde

¹ Notera att ett frihetsberövat barns rättigheter, såsom de erkänns i konventionen, gäller barn som begår brott och barn placerade på institutioner för vård, skydd eller behandling, inklusive institutioner för psykisk vård, utbildning, narkotikamisbruksbehandling, skydd av barn, eller immigration.

och rättigheter. Den inneboende rätt till värdighet och värde som konventionens inledning uttryckligen hänvisar till måste respekteras och skyddas för barnet under hela processen, ända från den första kontakten med brottsbekämpande organ till genomförandet av samtliga åtgärder som rör barnet.

– *Bemötande som förstärker barnets respekt för mänskliga rättigheter och andras frihet.* Denna princip ligger i linje med inledningens övervägande om att ett barn ska uppfostras i en anda av de ideal som tillkännages i FN-stadgan. Det betyder också att bemötande och utbildning av barn inom rättsskipningssystemet för unga lagöverträdare ska inriktas på att utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (artikel 29.1 b i konventionen och kommitténs allmänna kommentar nr 1 om utbildningens mål). Det är uppenbart att denna princip om rättsskipning för unga lagöverträdare kräver fullständig respekt för och genomförande av de garantier för en rättvis rättegång som erkänns i artikel 40.2 (se punkt 40–67). Om de centrala aktörerna inom rättsskipningen för unga lagöverträdare, till exempel poliser, åklagare, domare och övervakare, inte till fullo respekterar och skyddar dessa garantier, kan man knappast förvänta sig att barnet, med så dåliga förebilder, ska respektera andra personers mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

– *Bemötande som tar hänsyn till barnets ålder och främjar barnets återanpassning och att barnet antar en konstruktiv roll i samhället.* Denna princip måste tillämpas, följas och respekteras genom hela processen i ett barns ärende, från den första kontakten med brottsbekämpande organ till genomförandet av alla åtgärder som rör barnet. Det kräver att samtliga yrkesutövare som är involverade i rättsskipningen för unga lagöverträdare är insatta i barns utveckling, barns pågående och dynamiska växande, vad som behövs för deras välmående, samt de utbredda former av våld som drabbar barn.

– *Respekt för barnets värdighet kräver att alla former av våld i bemötandet av barn som begår brott förbjuds och förebyggs.* Rapporter som kommittén har mottagit visar att våld utövas på alla nivåer av rättsskipningsförfarandet för unga lagöverträdare, från den första kontakten med polisen, under frihetsberövandet före rättegång, till behandling och andra åtgärder för barn som har dömts till frihetsberövande. Kommittén uppmanar konventionsstaterna att vidta åtgärder för att i verklig mening förebygga sådant våld, säkerställa att gärningsmännen ställs inför rätta, samt kontrollera att rekommendationerna i rapporten om Förenta Nationernas studie om våld mot barn, som presenterades för generalförsamlingen i oktober 2006 (A/61/299), verkligen följs.

14. Kommittén bekräftar visserligen att det är ett legitimt mål för rättsystemet att bevara den allmänna säkerheten, men anser att detta mål bäst uppnås genom fullständig respekt för och genomförande av de vägledande och övergripande principer för rättsskipning för unga lagöverträdare som fastställs i konventionen.

IV. RÄTTSSKIPNING FÖR UNGA LAGÖVERTRÄDARE: CENTRALA DELAR I EN ÖVERGRIPANDE STRATEGI

15. En övergripande policy för rättsskipning för unga lagöverträdare måste innehålla bestämmelser om följande centrala frågor:

- förebyggande av ungdomsbrottslighet
- ingripanden utan domstolsprövning och ingripanden inom ramen för domstolsprövning
- minimiåldern för straffrättsligt ansvar och den övre åldersgränsen för rättskipning för unga lagöverträdare
- garantierna för en rättvis rättegång
- frihetsberövande, inklusive frihetsberövande före rättegång och fängslande efter rättegång.

A. Förebyggande av ungdomsbrottslighet

16. Ett av de viktigaste målen med att genomföra konventionen är att främja en fullständig och harmonisk utveckling av barnets personlighet och anlag samt fysiska och psykisk förmåga (inledningen och artikel 6 och 29). Barnet bör vara förberett för att leva ett individuellt och ansvarsfullt liv i ett fritt samhälle (inledningen och artikel 29), där han eller hon kan ta på sig en konstruktiv roll och respektera de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna (artikel 29 och 40). Föräldrarna ansvarar för att ge lämpliga riktlinjer och lämplig ledning för barnets utövande av sina rättigheter enligt konventionen, på ett sätt som överensstämmer med den fortlöpande utvecklingen av barnets förmågor. Mot bakgrund av dessa och andra bestämmelser i konventionen är det uppenbarligen inte förenligt med barnets bästa att växa upp under omständigheter som kan medföra en ökad eller allvarlig risk att dras in i brottslighet. Olika åtgärder bör vidtas för ett fullständigt och jämlikt genomförande av rätten till en skälig levnadsstandard (artikel 27), till bästa uppnåeliga hälsa och till hälso- och sjukvård (artikel 24), till utbildning (artikel 28 och 29), till skydd mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp (artikel 19) och mot ekonomiskt och sexuellt utnyttjande (artikel 32 och 34) samt till andra lämpliga tjänster för vård eller skydd av barn.

17. En rättskipningsstrategi är, som tidigare nämnts, behäftad med allvarliga brister om den saknar en uppsättning åtgärder för att förebygga ungdomsbrottslighet. Konventionsstaterna bör i sin nationella strategi för rättskipning för unga lagöverträdare fullständigt införliva Förenta Nationernas riktlinjer för förhindrande av ungdomsbrottslighet (Riyadhriktlinjerna), som antogs av generalförsamlingen i dess resolution 45/112 den 14 december 1990.

18. Kommittén stödjer Riyadhriktlinjerna till fullo och håller med om att betoningen ska läggas på förebyggande strategier som underlättar en framgångsrik social anpassning och integration av alla barn, i synnerhet genom familjen, samhällsgemenskapen, kamratgrupper, skolor, yrkesutbildning och arbetslivet, liksom genom frivilligorganisationer. Detta innebär bland annat att förebyggande program ska fokusera på att stödja särskilt utsatta familjer, engagera skolor i att lära ut grundvärderingar (inklusive information om barns och vuxnas lagstadgade rättigheter och skyldigheter) och ägna särskild omsorg och uppmärksamhet åt barn och ungdomar i farozonen. Särskild uppmärksamhet ska också ägnas barn som hoppar av skolan eller på annat vis inte fullföljer sin utbildning. Att använda kamratstöd och att aktivt engagera föräldrar rekommenderas. Konventionsstaterna bör också utveckla samhällsförankrade tjänster och program som tillgodoser barns särskilda behov, angelägenheter och intressen, och som ger lämplig rådgivning och ledning till familjerna, särskilt när det gäller barn som begår brott upprepade gånger.

19. Artikel 18 och 27 i konventionen bekräftar vikten av föräldrarnas ansvar för sina barns uppfostran, men konventionen ålägger samtidigt konventionsstaterna att ge nödvändig hjälp till föräldrar (eller andra omvårdare) i deras uppfyllande av sina föräldraskyldigheter. Hjälpåtgärderna ska inte bara fokusera på att förebygga negativa situationer, utan även, i än högre grad, på att utveckla föräldrarnas sociala potential. Det finns en mängd information om hem- och familjebaserade förebyggande program som kan påbörjas när barnet är mycket litet, som föräldrautbildning, program för att öka interaktionen mellan förälder och barn, och hembesöksprogram. Dessutom har det påvisats ett samband mellan att barn får gå i förskola och en mindre förekomst av våld och brott i framtiden. På lokalsamhällsnivå har positiva resultat uppnåtts med program som "Communities that Care" (CTC), en förebyggande strategi som fokuserar på risker.

20. Konventionsstaterna bör fullt ut främja och stödja att barn, i enlighet med artikel 12 i konventionen, liksom även föräldrar, samhällsledare och andra centrala aktörer (till exempel företrädare för ickestatliga organisationer, övervakare och socialarbetare), är delaktiga i utvecklingen och genomförandet av förebyggande program. Kvaliteten i detta engagemang är en central faktor för hur framgångsrika dessa program är.

21. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna söker stöd och råd hos den koordinerade panelen för rättskipning för unga lagöverträdare (Interagency Panel on Juvenile Justice) i sitt arbete för att ta fram effektiva förebyggande program.

B. Ingripanden/Alternativ hantering (se även avsnitt E)

22. Statliga myndigheter kan använda två slags insatser för att hantera barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldiga till att ha begått brott: åtgärder som inte inbegriper domstolsprövning, och åtgärder inom ramen för domstolsprövning. Kommittén påminner konventionsstaterna om att det är mycket viktigt att säkerställa att barnets mänskliga rättigheter och rättsliga garantier respekteras och skyddas fullt ut under utförandet av dessa åtgärder.

23. Barn som begår brott, även unga återfallsförbrytare, har rätt att behandlas på ett sätt som främjar deras återanpassning och så att barnet antar en konstruktiv roll i samhället (artikel 40.1 i konventionen). Barn får bara gripas, anhållas, häktas eller fängslas som en sista utväg (artikel 37b). Det är därför nödvändigt att, som en del av en heltäckande strategi för rättskipning för unga lagöverträdare, utveckla en omfattande uppsättning åtgärder som säkerställer att barn behandlas på ett sätt som främjar deras välmående och som står i proportion både till deras omständigheter och till det begångna brottet. I dessa åtgärder bör det ingå omvårdnad, ledning och tillsyn, rådgivning, övervakning, vård i familjehem, program för allmän utbildning och yrkesutbildning, samt andra alternativ till anstaltsvård (artikel 40.4).

Ingripanden utan domstolsförfarande

24. Enligt artikel 40.3 i konventionen ska konventionsstaterna verka för att barn som misstänks eller åtalas för eller befinns skyldiga till att ha begått brott då det är lämpligt och önskvärt hanteras med andra åtgärder än domstolsförfarande. Eftersom de flesta unga lagöverträdare bara begår mindre allvarliga brott bör en rad åtgärder för att slussa unga lagöverträdare bort från brottmålsförfarande och i riktning mot alternativa (sociala) insatser vara det etablerade tillvägagångssättet, som kan och bör tillämpas i de flesta ärenden.

25. Kommittén anser att konventionsstaternas skyldighet att verka för att barn som begått brott hanteras med andra åtgärder än domstolsprövning gäller (men inte uteslutande) minderåriga som begår mindre brott, till exempel snatteri eller andra

egendomsbrott med begränsad skada, och unga förstagångsförbrytare. Statistiken i många konventionsstater visar att en stor del, ofta en majoritet, av de brott som begås av minderåriga faller inom dessa kategorier. Att hantera alla sådana fall utan straffrättslig domstolsprövning ligger i linje med de principer som ställs upp i artikel 40.1 i konventionen. Förutom att stigmatisering undviks medför detta tillvägagångssätt även goda resultat för barnen, främjar den allmänna säkerheten och är bevisligen mer kostnadseffektivt.

26. Konventionsstaterna ska som en integrerad del av sina rättskipningssystem för unga lagöverträdare vidta åtgärder för att hantera barn som begår brott utan att använda domstolsprövning, och säkerställa att dessa åtgärder till fullo respekterar och skyddar barnens mänskliga rättigheter och rättsliga skydd (artikel 40.3b).

27. Kommittén överlåter åt konventionsstaterna att besluta om den exakta utformningen av och innehållet i åtgärderna för att hantera barn som begår brott utan att använda domstolsprövning, och att vidta nödvändiga lagstiftande och andra åtgärder för att genomföra dem. Det framgår dock tydligt av information i rapporter från vissa konventionsstater att det har utarbetats en mängd lokalt förankrade program, till exempel samhällstjänst, tillsyn och ledning från socialarbetare eller övervakare, familjerådslag och andra former av reparativ rättvisa, inklusive upprättelse och ersättning till brottsoffer. Andra konventionsstater bör utnyttja dessa erfarenheter. När det gäller respekt för mänskliga rättigheter och rättsligt skydd hänvisar kommittén till tillämpliga delar av artikel 40 i konventionen och understryker följande.

- Alternativ hantering (åtgärder för att hantera barn som misstänks för, åtalas för, eller befinns skyldiga till brott, utan domstolsprövning) bör endast användas när det finns övertygande bevis för att barnet begick det påstådda brottet, att han eller hon av egen fri vilja medger ansvar och ingen skrämsel eller påtryckning har använts för att få medgivandet, och slutligen, att medgivandet inte kommer att användas mot barnet i något eventuellt påföljande domstolsförfarande.

- Barnet måste av egen fri vilja lämna sitt skriftliga medgivande till den alternativa hanteringen. Medgivandet ska baseras på korrekt och specifik information om åtgärdens art, innehåll och tidslängd, och om vilka följderna blir om barnet inte samarbetar och om åtgärden inte genomförs och slutförs. För att föräldrarnas delaktighet ska stärkas kan konventionsstaterna även överväga att kräva medgivande från föräldrarna, i synnerhet när barnet är under 16 år.

- Lagen måste innehålla specifika bestämmelser som anger i vilka fall en alternativ åtgärden är möjlig. Polisens, åklagarens eller andra statliga myndigheters befogenheter att fatta beslut om detta ska regleras och ses över, i synnerhet för att skydda barnet från diskriminering.

- Barnet måste ges möjlighet att få juridiskt biträde eller annan lämplig rådgivning och hjälp angående hur lämplig och önskvärd den alternativa åtgärden som erbjuds av de behöriga myndigheterna är, samt angående möjligheten till omprövning av åtgärden.

- Om barnet fullföljer den alternativa åtgärden bör ärendet läggas ned definitivt och slutgiltigt. Även om konfidentiella uppgifter om den alternativa åtgärden kan bevaras för administrativa syften och som referens, bör de inte betraktas som del av något brottsregister, och ett barn som

tidigare genomgått en alternativ åtgärd får inte betraktas som tidigare straffad. Om det skedda registreras ska informationen endast vara tillgänglig för behöriga myndigheter med uppdrag att hantera unga lagöverträdare, och under begränsad tid, till exempel i högst ett år.

Ingripanden inom ramen för domstolsprövning

28. När behörig myndighet (vanligtvis åklagarmyndigheten) inleder ett domstolsförfarande, måste principerna om en rättvis rättegång tillämpas (se avsnitt D längre fram). Samtidigt bör rättskipningssystemet för unga lagöverträdare ge goda möjligheter att hantera unga lagöverträdare genom sociala åtgärder eller utbildningsinsatser, och begränsa användningen av frihetsberövande, i synnerhet före rättegång, till en sista utväg. Innan en dom föreligger får frihetsberövande bara användas som en sista utväg och för kortast möjliga tid (artikel 37b). Detta betyder att konventionsstaterna ska ha ett väl fungerande system med övervakare för att möjliggöra maximal och effektiv användning av åtgärder som vägledning och tillsyn, övervakning, tillsyn i det egna lokalsamhället eller dagcenter med anmälningsplikt, samt möjlighet till tidig frigivning.

29. Kommittén påminner konventionsstaterna om att barnets återanpassning i enlighet med artikel 40.1 i konventionen kräver att ingen åtgärd vidtas som kan hämma barnets fullständiga deltagande i samhället – till exempel genom stigmatisering, social isolering eller negativ publicitet. För att ett barn som begår brott ska behandlas på ett sätt som främjar återanpassning krävs att alla åtgärder hjälper barnet att bli en fullvärdig och konstruktiv medlem av samhället.

C. Ålder när det gäller barn som begår brott

Minimiålder för straffrättsligt ansvar

30. Konventionsstaternas rapporter visar en stor spännvidd av minimiåldrar för straffrättsligt ansvar. De kan vara alltifrån så låga som sju eller åtta års ålder till så berömvärdt höga som 14 eller 16. Många konventionsstater använder två åldersgränser för straffrättsligt ansvar. Unga lagöverträdare som vid tidpunkten då brottet begås har uppnått den lägre minimiåldern men inte den högre anses bara ha straffansvar om de uppnått nödvändig mognad i detta avseende. Bedömningen av denna mognad överläts åt domstolen/domaren, ofta utan krav på att anlita en psykologisk expert, vilket i praktiken leder till att det är den lägre minimiåldersgränsen som används vid allvarliga brott. Systemet med två åldersgränser är ofta inte bara förvirrande, utan lämnar stort utrymme för domstolen/domarens godtycke och kan medföra diskriminering. På grund av den stora spännvidden i åldersgränserna för straffrättsligt ansvar ser kommittén ett behov av att ge konventionsstaterna tydlig vägledning och rekommendationer om åldersgränserna för straffrättsligt ansvar.

31. Artikel 40.3 i konventionen kräver bland annat att konventionsstaterna ska verka för fastställandet av en åldersgräns under vilken barn ska antas sakna förmågan att bryta mot strafflagen, men anger ingen specifik ålder. Kommittén betraktar denna bestämmelse som en skyldighet för konventionsstaterna att fastställa en minimiålder för straffrättsligt ansvar. Denna minimiålder innebär följande:

– Barn som begår ett brott när de är yngre än denna minimiålder kan inte hållas ansvariga i ett straffrättsligt förfarande. Även (mycket) unga barn kan överträda straffrättsliga bestämmelser, men om de begår ett brott när de är yngre än minimiåldern för straffrättsligt ansvar, är det obestridliga antagandet att de inte kan åtalas formellt och hållas ansvariga i ett

straffrättsligt förfarande. För dessa barn kan särskilda skyddsåtgärder vidtas om det är nödvändigt för deras bästa.

– Barn som har uppnått minimiåldern för straffrättsligt ansvar vid den tidpunkt då brottet begås, men är yngre än 18 år (se även punkt 35–38), kan formellt åtalas och bli föremål för straffrättsliga förfaranden. Men dessa förfaranden, inklusive slutresultatet, måste fullständigt överensstämma med principerna och bestämmelserna i konventionen, så som de utvecklas i denna allmänna kommentar.

32. Regel 4 i Pekingreglerna rekommenderar att minimiåldern för straffrättsligt ansvar inte ska fastställas till en alltför låg åldersnivå, med hänsyn till känslomässig, psykisk och intellektuell mognad. Kommittén har i enlighet med denna regel rekommenderat konventionsstaterna att inte sätta en för låg minimiålder för straffrättsligt ansvar och att höja en befintlig låg minimiålder till en internationellt godtagbar nivå. Slutsatsen av dessa rekommendationer är att kommittén anser att en gräns för straffrättsligt ansvar som är lägre än tolv års ålder inte är internationellt godtagbar. Konventionsstaterna uppmanas att höja befintlig lägre minimiålder för straffrättsligt ansvar till minst tolv år, och att fortsätta höja den.

33. Samtidigt uppmanar kommittén konventionsstaterna att inte sänka sina minimiåldrar till tolv år. En högre minimiålder för straffrättsligt ansvar, till exempel 14 eller 16 år, bidrar till ett rättsskipningssystem för unga lagöverträdare som, i enlighet med artikel 40.3b i konventionen, hanterar barn som begår brott utan att använda domstolsprövning, förutsatt att barnets mänskliga rättigheter och rättsliga skydd respekteras fullt ut. Vad gäller detta ska konventionsstaterna i sina rapporter informera kommittén i detalj om hur barn under deras lagstadgade minimiålder för straffrättsligt ansvar behandlas när de befunnits skyldiga att ha begått brott, eller misstänks eller anklagas för att ha gjort det, och om vilket rättsligt skydd som finns för att säkerställa att behandlingen av dem är lika rättvis och opartisk som för barn som har uppnått minimiåldern för straffrättsligt ansvar.

34. Kommittén uttrycker sin oro över bruket att tillåta undantag från en lägsta åldersgräns för straffrättsligt ansvar, vilket medger användning av en lägre åldersgräns i fall då barnet till exempel anklagas för att ha begått ett allvarligt brott eller då barnet anses vara tillräckligt moget för att hållas straffrättsligt ansvarigt. Kommittén rekommenderar starkt att konventionsstaterna fastställer en minimiålder för straffrättsligt ansvar som inte i undantagsfall ändå tillåter medger att en lägre ålder används.

35. Om det inte finns något åldersbevis och det inte kan fastställas att barnet har uppnått minimiåldern för straffrättsligt ansvar, ska barnet inte hållas straffrättsligt ansvarigt (se även punkt 39).

Övre åldersgräns för rättsskipning för unga lagöverträdare

36. Kommittén vill även uppmärksamma konventionsstaterna på den övre åldersgränsen för att tillämpa de regler som gäller rättsskipning för unga lagöverträdare. Dessa specialregler, både för särskilda procedurregler och för regler om åtalsunderlåtelse och specialåtgärder, bör gälla från den lägsta åldersgränsen för straffrättsligt ansvar, för alla barn som vid tidpunkten för det påstådda brottet inte har uppnått 18 års ålder.

37. Kommittén påminner konventionsstaterna om att de har erkänt rätten för varje barn som misstänks eller åtalas för eller befunnits skyldigt att ha begått brott att behandlas i överensstämmelse med bestämmelserna i artikel 40 i konventionen. Detta

innebär att varje person som var under 18 år vid tidpunkten för det påstådda brottet måste behandlas i enlighet med reglerna om rättskipning för unga lagöverträdare.

38. Kommittén rekommenderar därför att de konventionsstater som begränsar tillämpningen av sina rättskipningsregler för unga lagöverträdare till barn under 16 år (eller yngre) eller som genom undantag tillåter att 16- och 17-åriga barn behandlas som vuxna lagöverträdare, ändrar sin lagstiftning så att deras rättskipningsregler för unga lagöverträdare fullständigt och utan åtskillnad tillämpas för alla personer under 18 års ålder. Kommittén uppskattar att vissa konventionsstater tillåter att regler och bestämmelser i rättskipningen för unga lagöverträdare tillämpas för personer som är 18 år och äldre, vanligtvis upp till 21 års ålder, antingen som allmän regel eller undantagsvis.

39. Slutligen vill kommittén betona att det är mycket viktigt för det fullständiga uppfyllandet av artikel 7 i konventionen, där det bland annat fastställs att alla barn ska registreras direkt efter födseln, att åldersgränser inrättas. Detta gäller alla konventionsstater. Ett barn utan ett bevisbart födelsedatum är ytterst sårbart för alla sorters övergrepp och orättvisa inom familj, arbete, utbildning och arbetsliv, i synnerhet inom rättskipningssystemet för unga lagöverträdare. Varje barn måste utan kostnad få ett födelsebevis utfärdat närhelst det behöver bevisa sin ålder. Om det inte finns något åldersbevis har barnet rätt till en tillförlitlig medicinsk eller social utredning som kan fastställa barnets ålder, och i händelse av motstridiga eller ofullständiga bevis ska man besluta till barnets fördel.

D. Garantierna för en rättvis rättegång

40. Artikel 40.2 i konventionen innehåller en viktig förteckning över rättigheter och garantier som ska säkerställa att alla barn som misstänks eller åtalas för att ha brutit mot den straffrättsliga lagstiftningen får en rättvis behandling och rättegång. De flesta av dessa garantier återfinns även i artikel 14 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR), som kommittén för de mänskliga rättigheterna behandlade och kommenterade i sin allmänna kommentar nr 13 (1984) (Administration of Justice), som för närvarande är under genomgång. Tillämpningen av dessa garantier för barn har emellertid en del specifika aspekter som kommer att behandlas i detta avsnitt. Kommittén vill först betona att hög kompetens hos de personer som är inblandade i rättskipningen för unga lagöverträdare är ett centralt villkor för en korrekt och ändamålsenlig tillämpning av dessa rättigheter. Det är mycket viktigt att yrkesutövare som poliser, åklagare, juridiska biträden och andra företrädare för barnet, domare, övervakare, socialarbetare med flera, utbildas systematiskt och kontinuerligt. Dessa yrkesutövare bör vara väl insatta i barnets, och speciellt tonåringens, fysiska, psykologiska, psykiska och sociala utveckling, liksom i de särskilda behoven hos de mest utsatta barnen, som barn med funktionsnedsättning, barn som är fördrivna inom landet, gatubarn, flyktningbarn och asylsökande barn, samt barn som tillhör minoriteter vad gäller ras, etnicitet, religion eller språk (se punkt 6–9). Eftersom flickor utgör en minoritet av de unga lagöverträdarna kan de lätt förbises i rättskipningssystemet, och därför ska särskild uppmärksamhet riktas mot flickornas speciella behov, till exempel med avseende på tidigare övergrepp och särskilda hälsobehov. Yrkesutövare och personal ska i alla situationer konsekvent agera på ett sätt som är förenligt med barnets värdighet och värde, vilket förstärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter samt främjar barnets återanpassning och konstruktiva roll i samhället (artikel 40.1). Alla garantier som erkänns i artikel 40.2, som kommer att behandlas i det följande, är miniminormer, vilket innebär att konventionsstaterna kan och bör införa och uppfylla högre normer, till exempel när det gäller juridiskt biträde och att engagera barn och föräldrar i det rättsliga förfarandet.

Rättskipning för unga lagöverträdare utan retroaktiv verkan (artikel 40.2a)

41. Artikel 40.2a i konventionen bekräftar att även barn omfattas av regeln om att ingen får fällas för en handling eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks inte utgjorde brott enligt nationell eller internationell rätt (se även artikel 15 i internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter). Det betyder att inget barn kan åtalas eller dömas för en handling eller underlåtenhet som vid den tidpunkt då den begicks inte utgjorde brott enligt nationell eller internationell rätt. Eftersom många konventionsstater nyligen har stärkt eller utvidgat sina straffrättsliga bestämmelser för att förebygga och bekämpa terrorism, rekommenderar kommittén att konventionsstaterna säkerställer att dessa förändringar inte leder till retroaktiv eller oavsiktlig bestraffning av barn. Kommittén påminner även konventionsstaterna om att regeln om att inget strängare straff får utdömas än det som var tillämpligt vid den tidpunkt då brottet begicks, som den uttrycks i artikel 15 i internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, är tillämplig på barn i konventionsstater som lyder under internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, i enlighet med artikel 41 i konventionen. Inget barn ska dömas ett högre straff än det som var tillämpligt då brottet begicks. Om en ny lag stiftas som föreskriver ett lindrigare straff efter det att brottet begåtts, ska den skyldige emellertid gagnas av denna ändring.

Oskyldighetspresumtionen (artikel 40.2 bi)

42. Oskyldighetspresumtionen är grundläggande för att skydda barns mänskliga rättigheter när de har begått brott. Det innebär att bevisbördan för anklagelse(r) som görs gällande mot barnet ligger på åklagarsidan. Det barn som misstänks eller åtalas för att ha begått brott är endast skyldigt om dessa anklagelser har bevisats utom rimligt tvivel. Barnet har rätt att behandlas i enlighet med denna presumtion och det är en skyldighet för alla offentliga myndigheter och övriga inblandade att inte föregripa rättegångsavgörandet. Konventionsstaterna bör tillhandahålla information om barns utveckling för att säkerställa att denna oskyldighetspresumtion respekteras i praktiken. Barn kan uppträda på ett misstänkt sätt på grund av bristande förståelse för processen, omognad, rädsla eller andra skäl, men myndigheterna får inte anta att barnet är skyldigt utan att skulden har bevisats bortom rimligt tvivel.

Rätten att bli hörd (artikel 12)

43. I artikel 12.2 i konventionen fastställs att barnet ska beredas möjlighet att höras i alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler.

44. Det är uppenbart att rätten att bli hörd är grundläggande för att ett barn som misstänks eller åtalas för eller befinns skyldigt till att ha begått brott ska få en rättvis rättegång. Det är lika uppenbart att barnet, om det är till barnets bästa, har rätt att höras direkt, och inte bara genom företrädare eller lämpligt organ. Denna rättighet måste efterlevas fullständigt i samtliga stadier av processen, med början före rättegången när barnet har rätten att tala, liksom rätten att höras av polis, åklagare och undersökningsdomare. Men det gäller även när domstolen fattar sitt beslut, och när påföljder verkställs. Med andra ord ska barnet ges möjlighet att uttrycka sina åsikter fritt, och åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad (artikel 12.1) under hela rättskipningsprocessen för unga lagöverträdare. Detta innebär att barnet, för att han eller hon i verklig mening ska kunna delta i förhandlingarna, inte bara måste informeras om anklagelserna (se punkt 47–48), utan även om rättskipningsprocessen för unga lagöverträdare i stort samt om de möjliga påföljderna.

45. Barnet ska ges möjlighet att uttrycka sina åsikter om de (alternativa) påföljder som kan komma att utdömas. Särskilda önskemål eller preferenser som barnet kan ha i detta hänseende bör beaktas. Att hävda att barnet är straffrättsligt ansvarigt innebär också att barnet skulle ha förmåga och vara i stånd att delta effektivt i besluten gällande den mest lämpliga reaktionen på den överträdelse av den straffrättsliga lag som han eller hon har anklagats för (se punkt 46). Naturligtvis är det de berörda domarna som ansvarar för beslutsfattandet. Att behandla ett barn som ett passivt objekt är dock inte att erkänna hans eller hennes rättigheter, och inte heller bidrar det till att barnets beteende bemöts på ett verkningsfullt sätt. Detta gäller även verkställandet av den utdömda påföljden. Forskning visar att barnets aktiva deltagande i verkställandet i de flesta fall bidrar till ett positivt resultat.

Rätten att delta aktivt i förhandlingarna (artikel 40.2b iv)

46. En rättvis rättegång kräver att det barn som misstänks eller åtalas för att ha begått ett brott kan delta aktivt i rättegången. Barnet behöver därför förstå anklagelserna, och möjliga konsekvenser och straff, för att kunna rådgöra med biträdet, bestrida vittnesuppgifter, redogöra för händelserna och fatta lämpliga beslut om bevis, vittnesmål och den påföljd som ska utdömas. Artikel 14 i Pekingreglerna fastställer att förhandlingarna ska ske i en anda av förståelse, så att barnet får delta och uttrycka sig fritt. Ett hänsynstagande till barnets ålder och mognad kan också kräva att förfaranden och metoder i rättssalen anpassas.

Snar och direkt underrättelse om anklagelsen/anklagelserna (artikel 40.2b ii)

47. Varje barn som misstänks eller åtalas för att ha begått brott har rätt att underrättas snarast och direkt om anklagelserna mot sig. Snarast och direkt betyder så snart som möjligt, vilket är när åklagaren eller domaren först vidtar processuella åtgärder mot barnet. Barnet måste dock även, när myndigheterna beslutar att hantera ärendet utan domstolsprövning, underrättas om den eller de anklagelser som rättfärdigar detta tillvägagångssätt. Detta är en del av kravet i artikel 40.3b i konventionen om att det rättsliga skyddet måste respekteras till fullo. Barnet ska underrättas på ett språk som han eller hon förstår. Detta kan kräva att upplysningarna framförs på ett främmande språk, men även att det formella juridiska språkbruk som ofta används vid brottsanklagelser mot unga lagöverträdare "översätts" till ett begripligt språk som barnet förstår.

48. Det räcker inte att ge barnet ett officiellt dokument – det kan ofta också behövas en muntlig förklaring. Myndigheterna bör inte överlåta detta åt föräldrar, vårdnadshavare eller barnets juridiska biträde eller liknande. Det är myndigheterna (till exempel polis, åklagare och domare) som ansvarar för att barnet förstår varje anklagelse som framförs mot honom eller henne. Kommittén anser att denna information inte ska tillhandahållas föräldrar eller vårdnadshavare som ett alternativ till att meddela den till barnet självt. Det lämpligaste är att både barnet och föräldrarna eller vårdnadshavarna får upplysningarna på ett sådant sätt att de kan förstå anklagelsen eller anklagelserna och de möjliga konsekvenserna.

Juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp (artikel 40.2b ii)

49. Barnet måste få juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp vid förberedelse och framläggande av sitt försvar. I konventionen fastställs att barnet ska tillhandahållas ett biträde, som inte under alla omständigheter nödvändigtvis måste vara juridiskt, men som måste vara ändamålsenligt. Kommittén överlåter åt konventionsstaterna att fastställa på vilket sätt denna hjälp tillhandahålls, men den ska vara kostnadsfri. Kommittén rekommenderar konventionsstaterna att i största möjliga mån erbjuda utbildat juridiskt biträde i form av specialiserade advokater eller advokatbiträden. Det är möjligt att

tillhandahålla annat slags ändamålsenlig hjälp (till exempel socialarbetare), men den personen måste ha tillräcklig kunskap om, och förståelse av, de olika rättsliga aspekterna av rättsprocessen för unga lagöverträdare och måste vara utbildad för att arbeta med barn som begått brott.

50. Enligt artikel 14.3b i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter måste barnet och biträdet ha tillräckligt med tid och tillfälle att förbereda barnets försvar. Kommunikationen mellan barnet och biträdet ska, oavsett om den är muntlig eller skriftlig, ske under sådana förhållanden att sekretessen respekteras fullständigt i överensstämmelse med den garanti som föreskrivs i artikel 40.2b vii i konventionen. Detsamma gäller barnets rätt att skyddas mot ingripanden i privatliv och korrespondens (artikel 16 i konventionen). Ett antal konventionsstater har gjort reservationer mot denna garanti (artikel 40.2b ii i konventionen) och gör uppenbarligen det antagandet att den uteslutande avser juridiskt biträde, och således att barnet måste få en advokat. Så är inte fallet, och sådana reservationer kan och bör dras tillbaka.

Beslut utan dröjsmål och föräldrars medverkan (artikel 40.2b iii).

51. Det råder internationellt konsensus om att den tid som förflyter mellan brottet och den slutliga reaktionen på det ska vara så kort som möjlig. Ju längre tid som förflyter, desto mer sannolikt är det att reaktionen förlorar sin positiva, fostrande verkan och desto mer stigmatiserat kommer barnet att bli. Här hänvisar kommittén även till artikel 37 d i konventionen, enligt vilken det frihetsberövade barnet har rätt till ett snabbt beslut i saken för att få lagligheten i frihetsberövandet prövad. Begreppet ”snabbt” är ännu starkare (och det med all rätt mot bakgrund av hur allvarligt ett frihetsberövande är) än begreppet ”utan dröjsmål” (artikel 40.2 b iii i konventionen), som i sin tur är starkare än begreppet ”utan oskäligt dröjsmål” i artikel 14.3 c i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

52. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna fastställer gränser för hur lång tid som får gå mellan det att brottet begås och slutförandet av förundersökningen, beslutet av åklagare (eller annan behörig myndighet) om att väcka åtal mot barnet, och det slutliga avgörandet och beslutet av domstolen eller annan behörig myndighet. Dessa tidsgränser bör vara snävare än de som gäller för vuxna. Samtidigt bör beslut utan dröjsmål vara resultatet av ett förfarande där barnets mänskliga rättigheter och rättsliga skydd respekteras till fullo. Under denna beslutsprocess utan dröjsmål ska juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp vara närvarande. Denna närvaro bör inte begränsas till prövningen inför domstol eller annat behörigt organ, utan gäller även övriga stadier av processen från det att barnets utfrågas (förhörs) av polisen.

53. Föräldrar eller vårdnadshavare ska också närvara vid förhandlingarna, eftersom de kan ge barnet psykiskt och känslomässigt stöd. Föräldrars närvaro betyder inte att föräldrar kan agera till försvar av barnet eller delta i beslutsprocessen. Domaren, eller den behöriga myndigheten, kan emellertid på begäran av barnet självt, eller barnets juridiska biträde eller annat lämpligt biträde, besluta att begränsa, inskränka eller utesluta föräldrarnas närvaro i förhandlingarna om det är för barnets bästa (artikel 3 i konventionen).

54. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna i lag uttryckligen föreskriver att föräldrar eller vårdnadshavare i största möjliga utsträckning ska engageras i förfaranden mot barnet. Detta ska i allmänhet bidra till en verkningsfull reaktion på barnets brott. För att främja föräldrarnas medverkan ska de så snart om möjligt underrättas om att deras barn gripits.

55. Kommittén beklagar samtidigt att vissa länder har börjat bestraffa föräldrarna för brott som deras barn har begått. Skadeståndsansvar för skada som har uppkommit till följd av barnets handlande kan i vissa fall vara lämpligt, i synnerhet när det gäller yngre barn (till exempel under 16 års ålder). Att kriminalisera föräldrar till barn som begår brott kommer dock med största sannolikhet inte att bidra till att de deltar aktivt i sitt barns sociala återanpassning.

Frihet från att vittna mot sig själv (artikel 40.2b iii)

56. I linje med artikel 14.3g i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter fastställs i konventionen att ett barn inte får tvingas att avge vittnesmål eller att erkänna sig skyldigt. Det betyder för det första, och självklart, att tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling för att framtvunga ett medgivande eller erkännande utgör en allvarlig kränkning av barnets rättigheter (artikel 37a i konventionen) och är helt oacceptabelt. Inget sådant medgivande eller erkännande kan godtas som bevis (artikel 15 i konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning).

57. Det finns många mindre våldsamma sätt att pressa eller förmå ett barn att erkänna eller att vittna mot sig självt. Begreppet "tvingas" bör tolkas brett och inte begränsas till fysiskt våld eller andra uppenbara kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Barnets ålder och utveckling, förhörets längd, barnets bristande förståelse, rädslan för okända konsekvenser, eller antydning om möjligt fängslande kan leda till att barnet erkänner något som inte är sant. Detta blir desto mer sannolikt om det utlovas belöningar som: "Du får gå hem så fort du har berättat sanningen" eller om det utlovas lindrigare påföljder eller frisläppande.

58. Ett barn som förhörs ska garanteras juridiskt biträde eller annan lämplig företrädare, och ska kunna begära att få ha sina föräldrar närvarande under förhöret. Det måste ske en oberoende granskning av förhörsmetoderna för att säkerställa att uppgifterna, mot bakgrund av omständigheterna i sin helhet, lämnas frivilligt och inte framtvings, samt är trovärdiga. När domstolen eller annat rättsligt organ bedömer frivilligheten och trovärdigheten i ett barns medgivande eller erkännande måste den ta hänsyn till barnets ålder, längden av fängsligt förvar och förhör, samt huruvida juridiskt biträde eller annat stöd närvarar, till exempel förälder/föräldrar eller oberoende företrädare för barnet. Poliser och andra utredande myndigheter bör vara väl utbildade i att undvika förhörstekniker och -metoder som utmynnar i framtvingade eller otillförlitliga erkännanden eller vittnesmål.

Inkallelse och förhör av vittnen (artikel 40.2b iv)

59. Garantin i artikel 40.2b iv i konventionen understryker att principen om jämlikhet i medel (det vill säga jämlikhet eller paritet mellan försvar och åklagare) bör följas inom rättskipningen för unga lagöverträdare. Begreppet "att förhöra eller låta förhöra" avser det faktum att finns skillnader i rättsystemen, i synnerhet mellan ackusatoriska och inkvisitoriska rättegångar. I det senare fallet får den tilltalade ofta förhöra vittnen, även om han eller hon sällan utnyttjar denna rättighet utan lämnar över förhöret till advokaten, eller i fallet med barn, till ett annat lämpligt organ. Det är dock fortfarande viktigt att advokaten, eller annan företrädare, informerar barnet om möjligheten att förhöra vittnen och att barnet kan uttrycka sina åsikter, som bör tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Rätten att överklaga (artikel 40.2b v)

60. Barnet har rätt att överklaga det beslut enligt vilket han eller hon befins skyldig enligt det åtal som väckts mot honom eller henne, liksom påföljderna av denna fällande dom. Detta överklagande ska prövas av en högre behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättsligt organ, med andra ord ett organ som uppfyller samma normer och kriterier som det som behandlade målet i första instans. Denna garanti liknar den som uttrycks i artikel 14.5 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Denna rätt till överklagande begränsas inte till de allvarligaste brotten.

61. Detta verkar vara orsaken till att många konventionsstater har gjort reservationer mot denna bestämmelse för att begränsa barnets rätt till överklagande till de allvarligare brotten eller fängelsedomar. Kommittén påminner de stater som är parter i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter om att en liknande bestämmelse återfinns i artikel 14.5 i den konventionen. Mot bakgrund av artikel 41 i konventionen betyder det att denna artikel bör ge varje dömt barn rätt att överklaga. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna återtar sina reservationer mot bestämmelsen i artikel 40.2b v.

Tolkhjälp utan kostnad (artikel 40.2 vi)

62. Om ett barn inte kan förstå eller tala det språk som används inom rättskipningssystemet för unga lagöverträdare har det rätt att utan kostnad få tolkhjälp. Denna hjälp ska inte begränsas till rättegången, utan ska vara tillgänglig under alla stadier av rättskipningsprocessen för unga lagöverträdare. Det är även viktigt att tolken har utbildats i att arbeta med barn, eftersom barns användning och förståelse av sitt modersmål kan vara annorlunda än vuxnas. Bristande kunskap eller erfarenhet i det avseendet kan minska barnets förståelse av de frågor som ställs och förhindra rätten till en rättvis rättegång och verkligt deltagande. Villkoret inleds med ”om”, ”om barnet inte kan förstå eller tala det språk som används”, vilket innebär att ett barn av utländsk eller annan etnisk härkomst, som utöver sitt modersmål talar och förstår det officiella språket, inte behöver erbjudas kostnadsfri tolkhjälp.

63. Kommittén vill även uppmärksamma konventionsstaterna på barn med talsvårigheter eller andra funktionsnedsättningar. I enlighet med andan i artikel 40.2 vi och i överensstämmelse med de särskilda skyddsåtgärderna för barn med funktionsnedsättningar i artikel 23, rekommenderar kommittén att konventionsstaterna säkerställer att barn med talsvårigheter eller andra funktionsnedsättningar ges adekvat och ändamålsenligt stöd av välutbildade yrkesutövare, till exempel inom teckenspråk, i händelse av att de blir föremål för rättskipningsprocessen för unga lagöverträdare (se även kommitténs allmänna kommentar nr 9 (Rättigheter för barn med funktionsnedsättning) angående detta.

Fullständig respekt för privatlivet (artikel 16 och 40.2b vii)

64. Barnets rätt till respekt för sin personliga integritet under alla stadier i förfarandet återspeglar den rätt till skydd av privatlivet som fastställs i artikel 16 i konventionen. ”Alla stadier i förfarandet” inbegriper allt från den första kontakten med de brottsbekämpande organen (till exempel begäran om upplysningar och identifiering) till ett slutligt beslut från en behörig myndighet, eller frisläppande från tillsyn, fängsligt förvar eller frihetsberövande. I detta särskilda sammanhang avses att undvika skada på grund av otillbörligt offentliggörande eller etikettering. Inga upplysningar ska offentliggöras som kan leda till att en underårig lagöverträdare identifieras, på grund av de stigmatiserande konsekvenserna och den möjliga inverkan på hans eller hennes möjlighet att få tillgång till utbildning, arbete och bostad, eller på hans eller hennes säkerhet. Det innebär att

offentliga myndigheter ska vara mycket försiktiga med pressmeddelanden om brott som påstås ha begåtts av barn och begränsa dem till ytterst exceptionella fall. De måste vidta åtgärder för att garantera att barn inte kan identifieras med hjälp av dessa pressmeddelanden. Journalister som kränker den personliga integriteten för ett barn som begår brott bör straffas med disciplinära eller, om så krävs (till exempel vid upprepade kränkningar), med straffrättsliga sanktioner.

65. För att skydda barnets privatliv måste konventionsstaterna ha som regel, ibland med möjlighet till undantag, att domstolsförhandlingarna eller andra förhandlingar med ett barn som är anklagat för brott ska ske bakom lyckta dörrar. Denna regel medger att sakkunniga eller andra yrkesutövare med särskilt tillstånd från domstolen närvarar. Offentliga förhandlingar inom rättskipningen för unga lagöverträdare bör bara kunna ske i väl avgränsade fall och med skriftligt tillstånd från domstolen. Ett sådant beslut bör kunna överklagas av barnet.

66. Kommittén rekommenderar att alla konventionsstater inför regeln att domstolsförhandlingar och andra förhandlingar med ett barn som begår brott ska ske bakom lyckta dörrar. Undantag från denna regel bör vara synnerligen begränsade och anges klart och tydligt i lagen. Utslaget/domen bör offentliggöras under ett domstolssammanträde på ett sätt som innebär att barnets identitet inte röjs. Rätten till privatliv (artikel 16) kräver att alla yrkesutövare som är inbegripna i att verkställa de åtgärder som beslutas av domstolen, eller annan behörig myndighet, iakttar sekretess i alla yttre kontakter när det gäller information som kan leda till att barnets identitet röjs. Vidare betyder rätten till privatliv att uppgifter om unga lagöverträdare ska vara sekretessbelagda och otillgängliga för tredje part, förutom för de som är direkt inblandade i utredningen av och dömandet eller beslutandet i målet. För att undvika stigmatisering eller dömande på förhand bör unga lagöverträdare brottsregister inte användas om barnet senare ställs inför rätta som vuxen i ett annat mål (se Pekingreglerna, regel 21.1 och 21.2), eller vägas in i domen i ett sådant framtida mål.

67. Kommittén rekommenderar även att konventionsstaterna inför regler som möjliggör att namnet på ett barn som begått brott automatiskt avlägsnas ur brottsregistret när barnet uppnår 18 års ålder, eller att barnets namn kan avlägsnas på barnets begäran för vissa allvarigare brott, vid behov på vissa villkor (till exempel att brott inte har begåtts inom två år efter den senaste domen).

E. Åtgärder (se även avsnitt IV B)

Alternativ före rättegång

68. Beslutet att inleda ett formellt straffrättsligt förfarande betyder inte nödvändigtvis att förfarandet måste avslutas med en formell dom i domstol för barnet. I enlighet med vad som påpekades i avsnitt IV B vill kommittén betona att de behöriga myndigheterna, i de flesta stater åklagarmyndigheten, kontinuerligt bör undersöka om det finns möjliga alternativ till en dom. Med andra ord bör man fortsatt sträva efter att uppnå ett ändamålsenligt avslut av målet med hjälp av sådana åtgärder som nämns i avsnitt IV B. De åtgärder som erbjuds av åklagarsidan kan vara mer krävande och långvariga, och då krävs juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp till barnet. En sådan åtgärd bör presenteras för barnet som ett sätt att tills vidare skjuta upp det formella rättsliga förfarandet, och att det formella förfarandet kommer att läggas ned om åtgärden har genomförts på ett tillfredsställande sätt.

69. Under förfarandet med att erbjuda alternativ till en dom i domstol efter åtal bör barnets mänskliga rättigheter och rättsliga skydd respekteras till fullo. I detta

hänseende hänvisar kommittén till de rekommendationer som gavs i punkt 27, och som gäller i lika hög grad här.

Alternativa åtgärder för ungdomsdomstol/-domare

70. Efter en rättvis rättegång i fullständig enlighet med artikel 40 i konventionen (se avsnitt IV D) fattas ett beslut om vilka åtgärder som det barn som har befunnits skyldigt till brott ska dömas till. För att säkerställa att frihetsberövande endast används som en sista utväg och för kortast möjliga tid (artikel 37b i konventionen) ska lagstiftningen erbjuda domstolen/domaren, eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättsligt organ, en rad möjliga alternativ till anstaltsvård och frihetsberövande, som anges i en icke uttömmande lista i artikel 40.4 i konventionen.

71. Kommittén vill betona att reaktionen på ett brott alltid ska stå i proportion inte bara till brottets omständigheter och svårighetsgrad, utan även till barnets ålder, mindre straffrättsliga ansvar, omständigheter och behov, liksom till samhällets olika behov, i synnerhet de långsiktiga. Ett rent bestraffande synsätt strider mot de vägledande principer för rättskipning för unga lagöverträdare som uttrycks i artikel 40.1 i konventionen (se punkt 5–14). Kommittén upprepar att kroppslig bestraffning som påföljd är en kränkning såväl av dessa principer som av artikel 37, som förbjuder alla former av grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (se även kommitténs allmänna kommentar nr 8 (2006) (Barnets rätt till skydd mot kroppslig bestraffning och andra grymma eller förnedrande former av bestraffning). När barn har begått allvarliga brott kan åtgärder som står i proportion till förövarens omständigheter och brottets svårighetsgrad övervägas, inklusive hänsyn till behovet av allmän säkerhet och sanktioner. När det gäller barn ska sådana överväganden alltid uppvägas av behovet av att skydda barnets välmående och barnets bästa, och att främja barnets återanpassning.

72. Kommittén noterar att om en straffåtgärd är kopplad till barnets ålder och det föreligger motstridiga, ofullständiga eller osäkra bevis för barnets ålder, så ska beslutet fattas till fördel för barnet (se även punkt 35 och 39).

73. Vad gäller alternativ till frihetsberövande/anstaltsvård finns det omfattande erfarenhet av användning och verkställande av sådana åtgärder. Konventionsstaterna bör utnyttja denna erfarenhet och utveckla och verkställa dessa alternativ genom att anpassa dem till sin egen kultur och tradition. Det är självklart att åtgärder som består av tvångsarbete, tortyr eller omänsklig och förnedrande behandling uttryckligen måste förbjudas, och att de som är ansvariga för sådana olagliga metoder ska ställas inför rätta.

74. Efter dessa allmänna påpekanden vill kommittén uppmärksamma de åtgärder som förbjuds enligt artikel 37a i konventionen, samt frihetsberövande.

Förbud mot dödsstraff

75. I artikel 37a i konventionen bekräftas den internationellt vedertagna normen (se till exempel artikel 6.5 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter) att dödsstraff inte kan utdömas för ett brott begånget av en person som inte hade fyllt 18 år vid tidpunkten för brottet. Trots att texten är klar och tydlig finns det konventionsstater som gör antagandet att regeln bara förbjuder avrättning av personer som inte fyllt 18 år. Enligt regeln är dock det uttryckliga och avgörande kriteriet åldern då brottet begicks. Det betyder att dödsstraff inte kan utdömas för ett brott som har begåtts av en person under 18 års ålder, oavsett hur gammal personen är vid tidpunkten för rättegången, domen eller straffets verkställande.

76. Kommittén rekommenderar att det fåtal konventionsstater som ännu inte har avskaffat dödsstraffet för alla brott som begåtts av barn under 18 år gör det, och att de ställer in verkställandet av alla dödsstraff tills den lagstiftning som krävs för att avskaffa dödsstraffet för barn har trätt i kraft. Det utdömda dödsstraffet ska ändras till ett straff som står i fullständig överensstämmelse med konventionen.

Inga livstids fängelsestraff utan möjlighet till villkorlig frigivning

77. Inget barn som var yngre 18 år vid den tidpunkt då han eller hon begick ett brott ska dömas till livstids fängelsestraff utan möjlighet till frigivning eller villkorlig frigivning. Möjligheten till frigivning ska vara realistisk och omprövas regelbundet för alla straff som barn döms till. Kommittén hänvisar här också till artikel 25 i konventionen, som ger alla barn som har placerats för omvårdnad, skydd eller behandling rätt till återkommande omprövning. Kommittén påminner de konventionsstater som ändå dömer barn till livstids fängelsestraff med möjlighet till frigivning eller villkorlig frigivning om att detta straff till fullo måste stämma överens med och sträva efter att förverkliga de mål för rättskipningen för unga lagöverträdare som fastställs i artikel 40.1 i konventionen. Det betyder bland annat att ett barn som har dömts till ett sådant fängelsestraff ska få utbildning, behandling och omvårdnad som är inriktade på barnets frigivning, återanpassning och förmåga att ta på sig en konstruktiv roll i samhället. Detta kräver också en regelbunden omprövning av barnets utveckling och framsteg för att kunna fatta beslut om eventuell frigivning. I och med sannolikheten att livstids fängelsestraff för ett barn, trots möjligheten till frigivning, gör det svårt, om inte omöjligt, att uppnå målen för rättskipningen för unga lagöverträdare, rekommenderar kommittén starkt konventionsstaterna att upphäva alla former av livstids fängelsestraff för brott som har begåtts av personer under 18 års ålder.

F. Frihetsberövande, inklusive frihetsberövande före rättegång och fängslande efter rättegång

78. Artikel 37 i konventionen innehåller de vägledande principerna för användning av frihetsberövande, de processuella rättigheterna för alla frihetsberövade barn, och behandlingen av och förhållandena för dem.

Allmänna principer

79. De vägledande principerna för frihetsberövande är följande.

a) Gripande, anhållande, häktning, fängslande eller andra former av frihetsberövande av ett barn ska ske i enlighet med lagen och får endast användas som en sista utväg och för kortast möjliga tid.

b) Inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet.

80. Kommittén noterar med oro att barn i många länder tillbringar månader, till och med år, frihetsberövade före rättegång, vilket utgör en grov kränkning av artikel 37b i konventionen. Det måste finnas en uppsättning faktiska alternativ tillgängliga (se avsnitt IV B) för att konventionsstaterna ska kunna uppfylla sin skyldighet enligt artikel 37b i konventionen om att endast använda frihetsberövande som en sista utväg. Tillämpningen av dessa alternativ måste struktureras noggrant så att den även minskar tillämpningen av frihetsberövande före rättegång, och inte leder till att fler barn omfattas av straffåtgärder. Konventionsstaterna ska dessutom vidta lämpliga lagstiftande och andra åtgärder för att minska tillämpningen av frihetsberövande före rättegång. Att tillämpa frihetsberövande före rättegång som straff är ett brott mot oskyldighetspresumtionen. Lagen ska klart och tydligt ange vilka villkor som krävs för att avgöra om ett barn ska placeras eller hållas i

håkte, i synnerhet för att garantera att barnet inställer sig till rättegångsförhandlingarna, och om han eller hon utgör en direkt fara för sig själv eller andra. Tidslängden för frihetsberövande före rättegång bör begränsas i lag och omprövas regelbundet.

81. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna ser till att ett barn kan frigges från frihetsberövande före rättegång så snart som möjligt och, om nödvändigt, med vissa villkor. Beslut om frihetsberövande före rättegång, inklusive dess tidslängd, ska fattas av en behörig, oberoende och opartisk myndighet eller ett rättskipande organ, och barnet ska tillhandahållas juridiskt biträde eller annan lämplig hjälp

Processuella rättigheter (artikel 37d)

82. Varje frihetsberövat barn ska ha rätt att snarast få tillgång till såväl juridiskt biträde och annan lämplig hjälp som rätt att få lagligheten i sitt frihetsberövande prövad av en domstol eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet samt rätt till ett snabbt beslut i saken.

83. Varje barn som har gripits och berövats sin frihet bör ställas inför en behörig myndighet inom 24 timmar för att få lagligheten i ett sådant frihetsberövande (eller dess förlängning) prövad. Kommittén rekommenderar även att konventionsstaterna genom stränga lagföreskrifter ser till att lagligheten i ett frihetsberövande före rättegång regelbundet omprövas, företrädesvis varannan vecka. Om det inte går att villkorligt frigge ett barn, till exempel genom tillämpning av alternativa åtgärder, bör barnet formellt åtalas för de brott som har gjorts gällande och ställas inför domstol eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättskipande organ senast 30 dagar efter att barnets frihetsberövande före rättegång träder i kraft. Kommittén är medveten om bruket att ajournera domstolsförhandlingar, ofta upprepade gånger, och uppmanar att införa de lagföreskrifter som krävs för att säkerställa att domstolen/domare i ungdomsdomstolar fattar ett slutgiltigt beslut om åtalspunkterna senast sex månader efter att de har framlagts.

84. Om ett beslut om frihetsberövande är administrativt (det vill säga fattats av polis, åklagare eller annan behörig myndighet) omfattar rätten att bestrida dess laglighet inte bara överklagande, utan också att få tillgång till domstol eller annan behörig, oberoende och opartisk myndighet eller rättslig instans. Rätten till ett snabbt beslut betyder att ett beslut måste fattas snarast möjligt, till exempel inom veckor efter att bestridandet görs.

Behandling och förhållanden (artikel 37c)

85. Varje frihetsberövat barn ska hållas åtskilt från vuxna. Ett frihetsberövat barn ska inte placeras i fängelse för vuxna eller på annan anstalt för vuxna. Det finns gott om bevis för att placering av barn i fängelser eller på anstalter för vuxna äventyrar deras grundläggande säkerhet, välbefinnande samt förmåga att i framtiden hålla sig undan brott och återanpassas till samhället. Det tillåtna undantaget från att barn ska skiljas åt från vuxna anges i artikel 37c i konventionen, "om det inte anses vara till barnets bästa att inte göra detta", bör tolkas snävt. "Barnets bästa" betyder inte "för att underlätta för konventionsstaterna". Konventionsstaterna bör inrätta separata anstalter för frihetsberövade barn, med särskild personal och särskilda riktlinjer och metoder som är anpassade till barn.

86. Denna regel betyder inte att ett barn som har placerats på en ungdomsvårdsanstalt måste flyttas till en anstalt för vuxna i och med att han eller hon fyllt 18 år. Den unga personen bör få fortsätta sin vistelse på ungdomsvårdsanstalten om det är det bästa för honom eller henne och inte anses vara till men för de yngre barnens bästa.

87. Varje barn som har berövats sin frihet har rätt att hålla kontakt med sin familj genom brevväxling och besök. Barnet ska placeras på en anstalt som är så nära den egna familjens bostadsort som möjligt för att underlätta besök. Exceptionella omständigheter som kan komma att begränsa denna kontakt bör anges klart och tydligt i lagen och inte lämnas åt de behöriga myndigheternas godtycke.

88. Kommittén riktar konventionsstaternas uppmärksamhet mot FN-stadgan om skydd av ungdomar som berövats sin frihet, som antogs av generalförsamlingen i dess resolution 45/113 den 14 december 1990. Kommittén uppmanar konventionsstaterna att genomföra dessa regler till fullo och att samtidigt i möjligaste mån beakta Förenta Nationernas enhetliga minimiregler för behandling av fångar (se även regel 9 i Pekingreglerna). Kommittén rekommenderar därför att konventionsstaterna inför dessa regler i sina nationella lagar och andra författningar och gör dem tillgängliga på det nationella eller regionala språket för samtliga yrkesutövare, ickestatliga organisationer och volontärer som arbetar inom rättskipningen för unga lagöverträdare.

89. Kommittén vill betona att bland annat följande principer och regler alltid måste följas vid frihetsberövanden.

– Barn ska ges en fysisk miljö och anpassningar som ligger i linje med rehabiliteringsmålen för boendeplaceringen, och vederbörlig hänsyn ska tas till deras behov av privatliv, sinnesstimulans, möjligheter att umgås med andra barn och att delta i idrott, fysisk träning, konst och fritidsaktiviteter.

– Varje barn i skolpliktig ålder har rätt till utbildning som passar hans eller hennes behov och förmåga och som är utformad för att förbereda barnet för att återvända till samhället. Dessutom ska varje barn, när så är lämpligt, få en yrkesutbildning som kan förmodas förbereda honom eller henne för framtida anställning.

– Varje barn har rätt att bli undersökt av en läkare vid intagningen till häktesförvar/ungdomsanstalt, och ska få adekvat hälso- och sjukvård under hela vistelsen på anstalten. Denna vård ska om möjligt tillhandahållas av hälso- och sjukvårdsinrättningar samt verksamheter i samhället utanför anstalten.

– Anstaltens personal ska främja och underlätta frekventa kontakter mellan barnet och samhället i övrigt, inklusive kommunikation med barnets familj, vänner och andra personer, eller företrädare för externa organisationer med gott anseende, samt möjlighet att besöka hemmet och familjen.

– Tvång får endast användas när barnet direkt hotar att skada sig självt eller andra, och endast när övriga kontrollmetoder har uttömts. Användning av tvång, inklusive fysiska, mekaniska och medicinska tvångsåtgärder, ska ske under noggrann kontroll av yrkesutövare inom medicin eller psykiatri. Det får aldrig användas som straff. Inrättningens personal bör utbildas i de tillämpliga normerna, och personal som använder tvång i strid med regler och normer ska bestraffas på lämpligt sätt.

– Varje disciplinär åtgärd måste vara förenlig med upprätthållandet av den unga lagöverträdarens inneboende värdighet och med det grundläggande syftet för anstaltsvård. Disciplinära åtgärder som strider mot artikel 37 i konventionen, inklusive kroppslig bestraffning, placering i mörk cell, slutet

förvar eller isolering, eller annat slags bestraffning som kan äventyra den psykiska eller fysiska hälsan eller välmåendet för barnet i fråga ska vara strängt förbjudna.

– Varje barn bör ha rätt att utan censur av innehållet framställa förfrågningar och klagomål till den centrala administrationen, rättsliga myndigheten eller annan oberoende myndighet, samt att utan dröjsmål informeras om svaret. Barnen behöver känna till dessa mekanismer och ha enkel tillgång till dem.

– Oberoende och kvalificerade inspektörer bör ha befogenhet att genomföra regelbundna inspektioner samt oanmälda inspektioner på eget initiativ. De bör lägga särskild betoning på att genomföra enskilda och förtroliga samtal med barnen på inrättningarna.

V. HUR RÄTTSKIPNINGEN FÖR UNGA LAGÖVERTRÄDARE ORGANISERAS

90. För att de principer och rättigheter som har behandlats i de föregående punkterna ska genomföras fullständigt måste rättskipningen för unga lagöverträdare vara organiserad på ett fungerande sätt, och ett heltäckande rättskipningssystem för unga lagöverträdare måste finnas. Som anges i artikel 40.3 i konventionen ska konventionsstaterna söka främja införandet av lagar och förfaranden samt upprättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för unga lagöverträdare.

91. Kraven för de grundläggande bestämmelserna i dessa lagar och förfaranden har presenterats i denna allmänna kommentar. Ytterligare bestämmelser lämnas åt konventionsstaternas godtycke. Det gäller även hur dessa lagar och förfaranden ska utformas. De kan fastställas i särskilda kapitel i den allmänna straff- och processrätten, eller sammanföras i en separat rättsakt eller lag om rättskipning för unga lagöverträdare.

92. Ett heltäckande rättskipningssystem för unga lagöverträdare kräver vidare att det inrättas särskilda enheter inom polis, rättsväsende, domstolssystem och åklagarmyndighet, liksom specialiserade försvarare och andra företrädare som tillhandahåller juridisk och annan lämplig hjälp till barn.

93. Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna inrättar ungdomsdomstolar, antingen som separata enheter eller som delar av befintliga domstolar i första och andra instans. Om detta av praktiska skäl inte är omedelbart genomförbart bör konventionsstaterna säkerställa att specialiserade domare utses för att handlägga mål som gäller unga lagöverträdare.

94. Dessutom bör det inrättas specialtjänster för exempelvis övervakning, rådgivning eller tillsyn, jämte specialinrättningar som dagcenter, och vid behov boenden för vård av unga lagöverträdare. Inom rättskipningssystemet för unga lagöverträdare bör det pågå ett kontinuerligt arbete för att uppnå verklig samordning mellan dessa specialiserade enheter, tjänster och inrättningar.

95. Av många konventionsstaters rapporter framgår det tydligt att ickestatliga organisationer kan spela, och spelar, en viktig roll inte bara i förebyggandet av ungdomsbrottlighet som sådan, utan även i rättskipningen för unga lagöverträdare. Kommittén rekommenderar därför att konventionsstaterna strävar efter att aktivt engagera dessa organisationer i utvecklingen och genomförandet av sin övergripande rättskipningsstrategi för unga lagöverträdare och förse dem med nödvändiga resurser för detta.

VI. MEDVETANDEHÖJANDE OCH UTBILDNING

96. Barn som begår brott får ofta negativ publicitet i medier, vilket bidrar till en diskriminerande och negativ stereotyp bild av dessa barn, och ofta även av barn i allmänhet. Grunden till att unga lagöverträdare på detta sätt framställs negativt eller betraktas som brottslingar är ofta en felaktig bild eller förståelse av orsakerna till ungdomsbrottslighet. Resultatet blir återkommande krav på hårdare tag (till exempel nolltolerans, ytterst stränga straff efter tre begångna brott, lagstadgade minimistraff, prövning i vuxendomsstolar och andra i första hand bestraffande åtgärder). För att skapa en positiv miljö för en bättre förståelse av grundorsakerna till ungdomsbrottslighet och ett rättighetsbaserat tillvägagångssätt för detta sociala problem bör konventionsstaterna bedriva, främja eller stödja informationskampanjer och andra kampanjer för att öka medvetenheten om behovet av och skyldigheten att hantera barn som misstänks för brott i enlighet med konventionens anda och bokstav. Därför bör konventionsstaterna försöka få parlamentsledamöter, ickestatliga organisationer och medier att aktivt och positivt engagera sig, och stödja deras insatser för att förbättra förståelsen för en rättighetsbaserad inställning till barn som har begått brott. Det är viktigt att barn engageras i dessa medvetandegörande åtgärder, i synnerhet de som har erfarenhet av rättskipningssystemet för unga lagöverträdare.

97. Om rättskipningen för unga lagöverträdare ska hålla god kvalitet måste alla inblandade yrkesutövare, bland annat inom brottsbekämpning och rättsväsende, få lämplig utbildning om innehållet och innebörden i konventionens bestämmelser, i synnerhet de som är av direkt betydelse för deras dagliga verksamhet. Utbildningen ska vara systematisk och kontinuerlig, och inte begränsas till information om de tillämpliga nationella och internationella lagföreskrifterna. Den ska bland annat innehålla information om sociala och andra orsaker till ungdomsbrottslighet, psykologiska och andra aspekter av barns utveckling, med särskild uppmärksamhet på flickor och på barn som tillhör minoriteter eller ursprungsbefolkningar, kulturen och trenderna i unga människors värld, dynamiken i gruppaktiviteter, samt de åtgärder som är tillgängliga för att hantera barn som begår brott, i synnerhet utan domstolsprövning (se avsnitt IV B).

VII. INSAMLING AV UPPGIFTER SAMT UTVÄRDERING OCH FORSKNING

98. Kommittén är djupt oroad över att det inte ens finns grundläggande och korrekt kategoriserade uppgifter bland annat om hur många brott och vilken typ av brott som begås av barn, hur ofta barn frihetsberövas före rättegång och hur långa häktningstiderna är i genomsnitt, hur många barns ärenden som hanterats med alternativ till domstolsprövning, hur många barn som dömts, och vilka påföljder de dömts till. Kommittén uppmanar konventionsstaterna att systematiskt samla in korrekt kategoriserade data som är relevanta för rättskipningen för unga lagöverträdare, och som behövs för att utveckla, genomföra och utvärdera strategier och projekt som syftar till att förebygga ungdomsbrottslighet och bemöta den på ett effektivt sätt när den inträffar, i full enlighet med principerna och bestämmelserna i konventionen.

99. Kommittén rekommenderar konventionsstaterna att regelbundet utvärdera sin rättskipning rörande unga lagöverträdare, i synnerhet när det gäller hur väl vidtagna åtgärder fungerat, inklusive de som rör diskriminering, återanpassning och återfall. Utvärderingarna ska helst göras av oberoende akademiska institutioner. Forskning kan bidra till att visa på avgörande framgångar och viktiga problemområden, till exempel forskning om olikheter i rättskipningen för unga lagöverträdare som kan utgöra diskriminering, eller om utvecklingen inom området ungdomsbrottslighet, till exempel fungerande alternativa åtgärder till åtal, eller nya typer av ungdomsbrottslighet. Det är viktigt att barn engageras i denna utvärdering och forskning, i synnerhet de som har kommit i kontakt med delar av rättskipningssystemet för unga lagöverträdare. Samarbetet

måste ske med full respekt och skydd för barnens personliga integritet och med lämplig sekretess. Här hänvisar kommittén konventionsstaterna till befintliga internationella riktlinjer om barn i forskning.
